

سبک‌دلی

ششمین همایش ملی کلاس های چندپایه

شماره: ۵/۵۲۳۰۰/۱۷۶۶/۱۰۰

تاریخ: ۱۴۰۳/۱۲/۰۷

گواهی پذیرش مقاله

گواهی می‌شود، مقاله نویسندگان محترم: مهدی جهانی محمودی؛ حسین جعفری ثانی؛ مرتضی کرمی؛ مرهمان ذاکری فرد
با عنوان: توصیف وضعیت تدریس در کلاس های چندپایه و ارائه راهکارهایی جهت تدریس اثربخش (پژوهش موردی دبستان پانزده خرداد و روستای کنگک از توابع
شهرستان تربت جام)

در "ششمین همایش ملی کلاس های چندپایه" که توسط دانشگاه فرسنگیان در مورخه ۱۴۰۳/۱۲/۰۷ برگزار گردید، به صورت ارائه سخنرانی مورد پذیرش قرار گرفته
است. امید است با خلق خدمات و ارائه پژوهشهای ارزشمند خود در مسیر اعتلای آموزش و پرورش در نظام مقدس جمهوری اسلامی ایران کوشا باشید.

دکتر عظیم عظیمی

رئیس همایش

دکتر امیر مرادی

دبیر علمی همایش

ششمین همایش ملی کلاس های چند پایه

توصیف وضعیت تدریس در کلاس های چند پایه و ارائه راهکارهایی جهت تدریس اثربخش
(پژوهش موردی دبستان پانزده خرداد روستای کشک از توابع شهرستان تربت جام)

مژگان ذاکری فرد^۱، حسین جعفری ثانی^{۲*}، مرتضی کرمی^۳، مهدی جهانی محمودی^۴

۱. کارشناس ارشد رشته برنامه ریزی درسی دانشگاه فردوسی مشهد

۲. دانشیار، گروه مطالعات برنامه درسی و آموزش، دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد، ایران

۳. استاد، گروه مطالعات برنامه درسی و آموزش، دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد، ایران

۴. دانشجوی کارشناسی ارشد رشته برنامه ریزی درسی دانشگاه فردوسی مشهد

* Email hsuny@um.ac.ir

ششمین همایش ملی کلاس های چند پایه

چکیده

هدف اصلی این پژوهش توصیف وضعیت تدریس و ارائه راهکارهایی در راستای تدریس اثربخش در کلاس های چندپایه است تا از این طریق بستری برای فهم عوامل مؤثر بر تدریس اثربخش در این کلاس ها فراهم شود. این پژوهش از حیث ماهیت و هدف، کاربردی و از حیث روش، از نوع پژوهش موردی است. در این پژوهش از روش نمونه گیری هدفمند، از نوع نمونه گیری موارد مطلوب استفاده شده است؛ لذا میدان پژوهش شامل دو کلاس دوپایه (کلاس دانش آموزان پایه سوم، چهارم و کلاس دانش آموزان پایه پنجم، ششم) دبستان پانزده خرداد روستای کشکک از توابع شهرستان تربت جام بود. از مشاهده غیرمشارکتی، مصاحبه نیمه ساختاریافته و بررسی اسناد و مدارک به عنوان ابزارهای جمع آوری اطلاعات استفاده شد. برای تجزیه و تحلیل داده ها از شیوه تحلیل تفسیری استفاده شده است. داده های گردآوری شده از طریق روش اشتراوس و کوربین تحلیل شد. نتایج تحقیق در پاسخ به سؤال اول نشان داد مؤلفه های اصلی تدریس در کلاس های چندپایه مورد مطالعه شامل: ۱- طراحی و تدوین درس ۲- اجرای تدریس ۳- سازمان دهی و مدیریت کلاس ۴- روابط انسانی (برقراری جو مثبت در کلاس) ۵- مسئولیت های حرفه ای ۶- ارزشیابی عملکرد تحصیلی دانش آموزان ۷- ویژگی های شخصیتی معلم هستند. در پاسخ به سؤال دوم، باتوجه به زیر مؤلفه های شناسایی شده هر مؤلفه، راهکارهایی جهت تدریس اثربخش در کلاس های چندپایه ارائه شده است تا معلمان با به کارگیری آنها به کیفیت تدریس خود بیفزایند.

واژه های کلیدی: کلاس های چندپایه، تدریس، تدریس اثربخش

ششمین همایش ملی کلاس های چند پایه

مقدمه و بیان مسئله

در نظام آموزش و پرورش هر جامعه‌ای، مدارس ابتدایی از جایگاه والایی برخوردار بوده است و ضرورت دارد دانش‌آموزانی که در مدارس ابتدایی به‌ویژه در مدارس روستایی و دورافتاده تحصیل می‌کنند، مورد توجه قرار گیرند. اما در این میان وجود کلاس‌های چندپایه نیاز به توجه خاص و برنامه‌ریزی ویژه‌ای دارد که نیازمند توجه همه‌جانبه به این موضوع است (آقازاده و فضل، ۱۳۸۵). هرچند کلاس‌های چندپایه، تدریس چندپایه و یادگیری آمیخته سنی مفاهیم چندان جدیدی نیست، ولی تحقیقات در این زمینه‌ها به نسبت نو و تازه است. یکی از موانع اصلی در تحقق آرمان‌های جهانی برای توسعه اهداف هزاره (MDG)^۱ به‌ویژه بخش آموزشی آن و اهداف توسعه آموزش برای همه^۲ (EFA)، کوچک شدن مدارس با کنترل جمعیت و بسته شدن مدارس کوچک به دلیل مشکلات اقتصادی است. در این میان وجود مدرسی با کلاس‌های چندپایه شاید یکی از آخرین راه‌حل‌هایی باشد که پیش از بسته شدن مدارس مورد توجه مدیران آموزشی قرار می‌گیرد؛ بنابراین رویکرد به مدارس چندپایه در ابتدا، رویکرد مدیریت اضطراری بود که از روی ناچاری مدیران به این رویه‌های آموزشی تن می‌دادند. با این وجود، تحقیقات متعدد در سراسر جهان این نگاه را تغییر داده است. اثبات شده است که عملکرد و دستاوردهای آموزشی دانش‌آموزان در کلاس‌های چندپایه تفاوت چندانی با کلاس‌های تک‌پایه ندارد و در برخی موارد حتی شاهد بهبود عملکرد دانش‌آموزان هستیم. ضمن این‌که در این کلاس‌ها، روحیه تعاون و همکاری بین دانش‌آموزان پایه‌های مختلف، بیشتر به چشم می‌خورد و خروجی‌های این مدارس رشد اجتماعی بیشتری نشان می‌دهد. (نوری زاده، ۱۳۹۵). مسأله کلاس‌های چندپایه امری گذرا و موقتی نیست که در آینده به آن نیازی نباشد. بر پایه آخرین آمارهای مربوط به نظام آموزش و پرورش ایران، حدود هفتصد هزار دانش‌آموز در بیش از پنجاه‌هیک هزار کلاس چندپایه به تحصیل مشغول هستند (سایت مشرق نیوز، بازدید به ۶ مهر ۱۳۹۶). پژوهش‌های صورت گرفته در کشور، استمرار و افزایش تعداد کلاس‌های چندپایه را به دلیل شرایط سخت محیطی، کمبود جمعیت دانش‌آموزان، کمبود نیروی انسانی و فضاهای آموزشی، مهاجرت، پراکندگی روستاها و نامناسب بودن راه‌های ارتباطی اجتناب‌ناپذیر می‌دانند. این در حالی است که در نظام آموزشی کشور، تاکنون برنامه اصولی و اساسی برای اداره مؤثرتر این کلاس‌ها تدوین نشده است (آقازاده و فضل، ۱۳۸۵).

به‌علاوه نظام‌های آموزش رسمی توجه کافی به چالش‌های کلاس‌های چندپایه معطوف نکرده‌اند. برای نمونه:

۱- اکثریت معلمان که هم‌اکنون در کلاس‌های چندپایه تدریس می‌کنند آموزش خاصی برای تدریس در این کلاس‌ها ندیده‌اند.

۲- در سیاست‌های آموزشی دولت به این مسأله توجه اندکی معطوف شده است.

¹ Millennium Development Goals

² Education For All

ششمین همایش ملی کلاس های چند پایه

۳- از معلمان چندپایه حمایت ضمن خدمت اندکی به عمل می آید یا اصلاً حمایتی در کار نیست.

۴- مراکز تربیت معلم از تدریس چندپایه در برنامه های تربیت معلم خود چشم پوشی کرده اند.

به این ترتیب کلاس های چندپایه به حال خود وا گذاشته شده اند. اما آگاهی از این که کلاس های چندپایه بستر آموزشی منحصربه فردی دارند، در حال افزایش است. به علاوه در حالی که این کلاس ها با مشکلات فراوان مواجه هستند، نقاط قوت بسیار زیادی نیز دارند که در صورت برنامه ریزی مناسب و استفاده صحیح از این توانایی ها و امتیازها می توان زمینه ای فراهم ساخت که چنین وضعیت چالش برانگیزی به یک فرصت ارزشمند تربیتی تبدیل و کارایی و اثربخشی آن مضاعف شود (عزیزی و حسین پناهی، ۱۳۹۲).

با وجود اهمیت تدریس در کلاس های چندپایه در آموزش ابتدایی، تحقیقات زیادی در خصوص رویه های مورد استفاده در آن انجام نشده است. در خصوص تدریس در کلاس های چندپایه اغلب این پرسش مطرح است که آیا نتایج یادگیری دانش آموزان در کلاس های تک پایه بهتر است یا کلاس های چندپایه؟ ولی مطالعات به طور کلی تفاوت معناداری بین این دو شکل را نشان نداده است. روی هم رفته شواهد تجربی اندکی در خصوص تدریس چندپایه با تأکید بر کیفیت تدریس، تدریس اثربخش و آموزش معلمان وجود دارد (کیسا هیری بیهامر، هاشر، ۲۰۱۵)^۳. ذکر این موضوع نیز مهم است که آخرین مرور ارتباط بین المللی تحقیقات آموزش روستایی نشان می دهد که این موضوع از مغفول ترین حوزه ها است. آرنولد، نیومن، گدی و دین^۴ (۲۰۰۵) چنین اظهار داشتند که تحقیقات خوب درباره آموزش روستایی اصلاً وجود ندارد. کوالسوند، هارگریوز و گالتون^۵ (۲۰۰۹) در مرور تحقیقات انجام شده در انگلستان و کشورهای شمالگان نیز فقدان تحقیقات باکیفیت را خاطرنشان و نیاز تداوم مطالعات را شناسایی کردند. آنان چنین استدلال کردند که علی رغم زندگی جمعیت مهمی از کودکان جهان در اجتماعات روستایی و پذیرش آنان در مدارس روستایی، تحقیقات آموزشی در این زمینه کمیاب است. پژوهش درباره کیفیت تدریس معلمان در مدارس از جمله مهم ترین مسائلی است که از یک سو بازخورد مناسب برای تجزیه و تحلیل مسائل آموزشی و تصمیم گیری در اختیار مسئولان آموزشی قرار می دهد و از سوی دیگر معلمان می توانند با آگاهی از چگونگی عملکرد خود در جریان تدریس، به اصلاح شیوه ها و روش های آموزشی و در نتیجه، افزایش کیفیت تدریس خود بپردازند (ذوالفقار، ۱۳۷۵). این پژوهش به عوامل مربوط به رفتارهای معلم به ویژه تدریس پرداخته بود. علی رغم تأثیر عوامل مختلف از جمله برنامه ریزی، منابع فیزیکی و عوامل مربوط به یادگیرنده (دانش آموز)، معلم به عنوان عامل برتر در تدریس اثربخش و پیشرفت تحصیلی شناخته شده بود. هدف این پژوهش توصیف همه جانبه وضعیت تدریس یکی از معلمان نمونه شهرستان تربت جام در کلاس های چندپایه بود که بر اساس ارزیابی های به عمل آمده در اداره

³ Keisa Hyry-Beihammera & Hascherb

⁴ Arnold, Nevman, Gaddy & Dean

⁵ Kvalsund, Hargreaves & Galton

ششمین همایش ملی کلاس های چند پایه

آموزش و پرورش شهرستان تربت جام چندین سال به عنوان معلم نمونه در خصوص تدریس اثربخش در کلاس های چند پایه معرفی شده بود.

روش پژوهش

این پژوهش از حیث هدف در زمره پژوهش های کاربردی و از حیث روش از نوع موردی با رویکرد کیفی است. پژوهش موردی عبارت است از مطالعه عمیق روی نمونه هایی از یک پدیده در محیط طبیعی آن و از دیدگاه افرادی که در آن پدیده مشارکت دارند (گال، بورگ و گال، ۱۳۹۳). در پژوهش به روش مطالعه موردی، پژوهشگر به انتخاب یک مورد پرداخته و آن را از جنبه های بی شمار بررسی می کند. این مورد می تواند یک واحد یا سیستم با حدود مرز مشخص و متشکل از عناصر و عوامل متعدد و مرتبط باهم باشد. از جمله در تعلیم و تربیت می توان هر یک از عوامل نظام آموزشی مانند دانش آموز، معلم، مدیر آموزشگاه، برنامه درسی و امثال آن را به عنوان مورد مطالعه قرارداد و مشخصه های آن را از جنبه های متعدد به طور عمیق بررسی کرد (سرمد، بازرگان، حجازی، ۸۹: ۱۳۸۵). باتوجه به این که هدف نهایی این پژوهش توصیف کامل و دقیق وضعیت تدریس در کلاس های چند پایه دبستان پانزده خرداد روستای کشک از توابع شهرستان تربت جام بود، پژوهشگر قصد داشت با استفاده از طرح مورد پژوهش تک گانه به تحلیل موضوع بپردازد. در این پژوهش پدیده: تدریس اثربخش، مورد: وضعیت تدریس در کلاس های چند پایه، تمرکز: رفتار و عملکرد معلم مورد نظر در خصوص تدریس اثربخش و واحد تحلیل: کلاس های چند پایه دبستان روستایی از توابع شهرستان تربت جام است.

یافته ها

در این بخش، یافته ها در راستای هر یک از سؤال های پژوهش ارائه می شود.

۱- وضعیت تدریس در کلاس های چند پایه چگونه است؟

۲- چه راهکارهایی برای تقویت تدریس (در راستای تدریس اثربخش) در کلاس های چند پایه می توان ارائه کرد؟

یافته های پژوهش در راستای پاسخ به پرسش اول: وضعیت تدریس در کلاس های چند پایه چگونه است؟
توصیف موقعیت کلاس های چند پایه دبستان روستای مورد پژوهش از توابع شهرستان تربت جام در ۱۶۲ کیلومتری مشهد مقدس پس از مدتی حضور در کلاس های چند پایه دبستان مورد پژوهش و جمع آوری داده ها، کدگذاری و تحلیل آن ها، مقوله هایی شکل گرفت و رفته رفته، ارتباط بین مقوله ها کشف و یک منطق کلی بر مطالعه حاکم شد. در این مدت، فرایند مشاهده (مشاهده غیرمشارکتی)، مصاحبه با معلم و بررسی اسناد انجام گرفت. علاوه حضور در حیاط آموزشگاه در زنگ های تفریح زمینه را برای صحبت بیشتر با دانش آموزان فراهم می کرد. حضور در دفتر آموزشگاه و نشستن پای صحبت

ششمین همایش ملی کلاس های چند پایه

معلم درباره مشکلات مدرسه و کلاس و کارهایی که در این موارد انجام می گرفت، کمک زیادی به محقق در توصیف وضعیت می کرد.

درمجموع، مشاهده های کلاسی، مصاحبه های انجام شده با معلم و بررسی اسناد و مدارک (دفتر مدیریت کلاسی و...) نکات زیر را به عنوان مقوله های توصیف کننده وضعیت تدریس نشان داد:

طراحی و تدوین درس قبل از تدریس

داشتن طرح درس: طراحی آموزشی یا طرح درس، شامل تصمیم گیری درباره عناصر برنامه و ارتباط آن ها با یکدیگر است طرح درس چارچوب کاری معلم را معین می کند و هدف از طرح درس استفاده بهینه از زمان، تصمیم گیری در مورد مضمون و مراحل تدریس و ایجاد شرایط لازم جهت شکل بخشیدن به یادگیری است.

طراحی و تهیه وسایل آموزشی و کمک آموزشی: معمولاً باوجود کمبود یا بهتر است بگوییم نبود سرانه در مدارس، عملاً ابزار و وسایل آموزشی و کمک آموزشی در مدارس روستایی به ویژه کلاس های چندپایه موجود نیست.

سازمان دهی و مدیریت کلاس درس و دانش آموزان که شامل چندین مورد است که عبارت اند از:

۱- شروع جلسه درس: شروع کلاس می تواند، آموزش و فراگیری را برای دانش آموزان لذت بخش و خوشایند و یا ملال آور و سخت کند. یک معلم خوب می تواند با شروع خوب و مناسب کلاس را به مکانی شاد و مفرح تبدیل کند تا دانش آموزان تا آخر وقت با اشتیاق بیاموزند. کلاس با صلوات دانش آموزان و خیرمقدمشان کلید می خورد و با مرور درس جلسه قبل و توضیح معلم شروع می شد. سپس طبق برنامه درسی، فعالیت ها انجام می گرفت، در ابتدا با گفتن جمله ای هدف آن درس برای دانش آموزان روشن می شد و در آخر کلاس با تعیین تکلیف و فعالیت های پژوهشی پایان می یافت. به قول ایشان عملکرد معلم در بین آغاز و پایان باید به گونه ای باشد که دانش آموزان برای آمدن مجدد به کلاس لحظه شماری کنند نه آن که برای فرار از کلاس ثانیه ها را بشمارند و در پایان کلاس خود را رها شده از قفس بدانند.

۲- درگیر کردن دانش آموز در کلاس: درگیری دانش آموزان با تکالیف، زمینه ی مؤثری برای بهبود و اثربخش کردن فرایند یاددهی و یادگیری است. این ویژگی در ایشان قابل ملاحظه بود. به خصوص زمانی که تدریس به یک پایه تمام می شد تکالیفی به آنان ارائه می گردید تا در هنگام تدریس به پایه ی دیگر آنان معطل نمانند. دانش آموزان پس از پاسخ دهی، پاسخ ها را با یکدیگر مقایسه می کردند.

۳- مقررات و قوانین کارآمد مربوط به شروع و خاتمه درس: کلاس از مقررات و قوانین ثابت و مشخصی درزمینه ی شروع و خاتمه درس پیروی می کرد. نمونه هایی از مقررات مذکور عبارت بودند از مرور مختصر درس قبلی (آماده سازی

ششمین همایش ملی کلاس های چند پایه

دانش آموزان) ثبت نتایج تکالیف روزانه، اعلام تکالیف کلاسی، مرتب کردن میزها و صندلی ها، برگرداندن تجهیزات و وسایل و منظم کردن کلاس.

۴- اهمیت به نظم و حضور به موقع دانش آموزان در کلاس: یکی از مسائلی که در طی مشاهدات و نیز مصاحبه ها بر آن تأکید داشت، لزوم برقراری نظم در کلاس بود. همیشه سر ساعت به مدرسه می رسید و کارهای مقدماتی مثل سرکشی از بخاری (نفت کردن و روشن کردن آن در فصل سرما)، بررسی نظافت کلاس و آماده کردن وسایل لازم جهت تدریس را انجام می داد. دانش آموزان قبل از ورود معلم همگی در سر جایشان نشسته بودند هیچ گاه دیده نشد که دانش آموزی پس از معلم وارد کلاس شود. چیزی مثل شلوغی و برهم زدن نظم در کلاس مشاهده نشد.

۵- وضع مقررات و دستورالعمل های روشن با مشارکت دانش آموزان: آموزگار مربوطه در هفته های ابتدایی سال با تأکید بر رعایت مسائل بهداشتی، برای این که دانش آموزان را موظف به رعایت مسائل بهداشتی کند، از بین دانش آموزان مأمورین بهداشت را مشخص کرده تا به بررسی مسائل بهداشتی و انضباطی با چک کردن دستمال، صابون، لیوان، کوتاهی ناخن، پوشیدن کفش به جای دمپایی، کوتاهی موی پسران، نظافت لباس ها بپردازد. یکی از مشکلات مدارس چندپایه چگونگی نظافت و رسیدگی به امور بهداشتی مدرسه است. باتوجه به تعداد کم دانش آموزان در این مدارس سرایدار یا خدمتگزار، برای رسیدگی به امور بهداشتی و نظافتی این گونه مدارس تعلق نمی گیرد. به همین دلیل کارهای خدماتی مدرسه (شامل نظافت حیاط، کلاس ها، دفتر آموزشی و آب کردن آفتابه ها جهت سرویس بهداشتی و نفت کردن بخاری ها و ...) با برنامه ریزی دقیق معلم و مشارکت دانش آموزان انجام می شد. دانش آموزان در این رابطه بسیار مسؤولیت پذیر بار آمده بودند.

۶- استفاده از وقت و امکانات آموزشی به صورت منطقی: ایشان با استفاده از روش های نوین تدریس، استفاده از معلم یار، استفاده از سی دی های آموزشی، استفاده از پیک های آموزشی و استفاده از روش های تلفیقی در کلاس های چندپایه توانسته بودند در زمینه جبران کمبود وقت، کمک شایانی نماید.

۷- شیوهی رویارویی با رفتارهای نامناسب دانش آموزان و حفظ آبرو و شخصیت آنان: بی انضباطی یا نارسایی تربیتی جزو لاینفک دانش آموز و مدرسه است و دانش آموزان روستا نیز از این امر مستثنا نیستند. اما طریقه مواجه شدن نیز، خود درایت می طلبد از آن جهت که مبدا با عملکرد نادرست معلم، به آبرو و شخصیت دانش آموز لطمه ای وارد شود و منجر به عکس العمل لجوجانه دانش آموز شود. کلاپارد می گوید: «یک چیز باید هدف شما باشد و آن این که شخصیت کودک را نشکنید، اگر شخصیت شکسته شد دیگر چیزی ندارد که شما بخواهید آن را تربیت کنید». ایشان نیز برای دانش آموز، شخصیت و آبروی او ارزش قائل بود.

ششمین همایش ملی کلاس های چند پایه

۸- تصحیح املا و انشا و بررسی تکالیف جلسه قبل: باتوجه به اینکه تصحیح املا و انشا و بررسی تکالیف جلسه قبل دانش آموزان بسیار وقت گیر است و کمبود وقت هم از مشکلات اساسی کلاس های چندپایه است، ایشان از شاگردمعلمان (معلم یاران) برای حل این مشکل استفاده می کرد.

۹- ثبت فعالیت های انجام شده در فرایند آموزشی در خارج از وقت کلاس: باتوجه به این که ثبت فعالیت ها در دفتر باعث ضایع شدن فرصت مفید آموزشی می شود فعالیت های انجام شده در یک صفحه به صورت خلاصه نوشته و بعد از پایان وقت آموزشی و یا در زنگ ورزش در دفتر کلاسی به صورت دقیق ثبت می شد.

۱۰- حذف فرصت اختصاص داده شده برای حضور و غیاب دانش آموزان: به حضور و غیاب دانش آموزان مقید بود اما باتوجه به این که کمبود وقت از مشکلات اساسی کلاس های چندپایه است هرگز قسمتی از وقت مفید آموزشی صرف حضور و غیاب دانش آموزان نمی شد. ایشان باگذشت یکی دو هفته از سال با یک نیم نگاهی به دانش آموزان، از حضور و عدم حضور دانش آموزان مطلع می شدند.

۱۱- تنظیم برنامه های جانبی: باتوجه به تصدی پست مدیر آموزگاری و انجام امورات مدیریتی گهگاهی مستلزم حضور ایشان در اداره است و همچنین تقبل اموری مانند داوری طرح جابر ابن حیان شهرستان، بازرسی مدارس ابتدایی و... ، تمام امورات محوله را در خارج از وقت مدرسه یا در شیفت مخالف و در روزهایی که ایام تعطیلی ایشان است، انجام داده تا تداخلی با کلاس درس او نداشته باشد. در کل تحت هیچ عنوانی اجازه نمی داد که حقی از دانش آموزان ضایع شود، حال آنکه این حجم کار و فعالیت های خارج از کلاس فقط باعث ضایع شدن حق خود ایشان می گردید.

روابط انسانی و برقراری جو مثبت در کلاس که شامل چندین مورد است که عبارت اند از:

۱- ارتباط مؤثر با دانش آموز: همواره آرام بود و لبخند بر لب داشت. دانش آموزان برای پرسیدن سؤالاتشان احساس راحتی می کردند با خوش ویش کردن با دانش آموزان آنان را سرحال و هوشیار نگه می داشت در حین درس به دانش آموزان اجازه می داد تا نظرات، نگرش ها و عقاید خود را بیان کنند. با دقت به سخنان دانش آموزان گوش می کرد و این ها، همه خود گواه احترام و ارتباط مؤثر ایشان با دانش آموز بود.

۲- تعامل و برقراری ارتباط محترمانه با والدین: اعتقادش بر این بود که معلمی که وارد روستا می شود، صرفاً با دانش آموز سروکار ندارد، بلکه جهت شناخت بهتر دانش آموز و پاره ای از امور تحصیلی دانش آموز باید با والدین او نیز در ارتباط باشد. سعی می کرد خود را جدا از مردم نداند و این نگرش را در افراد روستا ایجاد کرده بود که او را از خود دانسته و غمخوار و محرم خود بدانند. با این دیدگاه آنان بی پرده مشکلات خود را مطرح می کردند و زمانی که نیاز به حضور آنان بود با یک ندای معلم همگی حاضر به همکاری بودند همکاری می کردند. این محبت و اعتماد به گونه ای بود که در بسیاری از مسائل مربوط به روستا نیز با ایشان مشورت می کردند.

ششمین همایش ملی کلاس های چند پایه

۳- فضای آرام و خوشایند: رفتارها بسیار دوستانه و مؤدبانه بود، معلم و دانش آموزان همدیگر را دوست داشتند، این موضوع از نوع رفتار و گفتارشان به راحتی پیدا بود. دانش آموزان نیز یکدیگر را دوست داشتند و به هم احترام می گذاشتند. هیچ گونه اصطکاک، تنش، حسادت و یا خصومتی میان دانش آموزان وجود نداشت. به ندرت اتفاق می افتاد که در کلاس او، دانش آموزی خسته شود به راحتی قادر بود که دانش آموزانش را بدون خستگی و بانشاط تا آخر کلاس بر روی نیمکتها بنشانند.

۴- انتظارات معلم: سطح انتظار ایشان از دانش آموزان را می توان از میزان توجه ایشان به دانش آموزان، صرف وقت برای تک تک دانش آموزان، پرسیدن نوع سؤالات از آنان، دادن وقت کافی برای پاسخگویی به سؤالات و مشارکت در بحثها، یکسان صدا کردن آنان برای پاسخگویی به سؤالات، توجه یکسان به دختران و پسران، توزیع عادلانه پاداشها و تنبیهها و... تشخیص داد. ایشان سعی می کردند دانش آموزان خودشان را باور کنند و به آنان به اندازه توانشان مسئولیت بدهند. تا دختران را زنانی محکم و مقتدر برای زندگی آینده و پسران را مردانی بااراده برای مسئولیت های فردا تربیت کنند. سعی ایشان این بود که تشویق را به موقع و تنبیه را با ذکر دلیل انجام دهند».

ارزشیابی عملکرد تحصیلی دانش آموزان و بازخورد به آنان

ارزشیابی: ارزشیابی به صورت مستمر در کلاسش انجام می شد. همه در این فعالیتها شرکت می کردند و از هر دانش آموز هم به دفعات درس پرسیده می شد پاسخگویی روزانه را برای دانش آموزان ابتدایی ضروری می دانست. همیشه بر پیشرفت شاگردانش نظارت داشت تا بتواند نکات مشکل را دوباره درس دهد و یا شاگردانی که به کمک بیشتری نیاز دارند، را شناسایی کند.

بازخورد: پس از پاسخگویی دانش آموز به سؤال، بازخوردهای فوری به آنان می داد تا دانش آموز بداند که آیا پاسخش درست و کافی است یا خیر. در صورت ارائه پاسخ صحیح با گفتن جملاتی نظیر آفرین، خیلی خوب است، بارک الله، او را متوجه پاسخ صحیح نموده و تشویقش می کرد.

نوع بازخورد به تکالیف شب و امتحانات کلاسی: منظور از تکلیف شب، انجام مطالب نوشتنی، حل کردنی و... است که در قالب تمرین های کتاب های درسی و یا تمرین هایی که توسط معلم در راستای یادگیری هدف های آموزشی تدریس شده به شاگردان ارائه می گردد. ایشان سعی می کرد تکالیف متنوع و بسیار کم حجم برای منزل به دانش آموزان بدهد. روز بعد برای صرفه جویی در وقت کلاس مسئولین بررسی تکالیف (معلم یاران)، تکالیف شب را با دقت بررسی کرده و اشکالات و ایرادات را زیر آن می نوشتند، بازبینی و امضای نهایی را خود معلم انجام می داد. با این روش، هم دانش آموزان با دقت آن تکلیف را بررسی و مطالعه می کردند، هم به آنان مسئولیت داده می شد، هم در کلاس داری سهیم و هم در زمان صرفه جویی می شد.

ششمین همایش ملی کلاس های چند پایه

اعتقاد ایشان در رابطه با توانمندی معلم در هم افزایی با همکارانش در ارتقای دانش، مهارت تدریس و همچنین توجه به تفاوت های فردی دانش آموزان که شامل:

۱- بهره گیری از تخصص همکاران ؛ جستجوی استراتژی های نوین آموزشی و کاربرد آن ها؛ شرکت در دوره های آموزشی کوتاه مدت و عملی برای به روز کردن دانش تخصصی خود

معتقد بود که اگر معلم به این باور برسد که به تعداد معلمین روش تدریس وجود دارد و این را نیز باور داشته باشد که آدمی همواره تا آخر عمر در حال یادگیری است و این که قبول کند که دیگران نیز روش های خلاقانه ای در تدریس دارند که شاید در کلاس داری و تدریس به او کمک نمایند، از پرسش و الگو گرفتن از معلمین موفق دوری نمی کند. از آنجاکه ایشان سال ها سرگروه آموزشی شهرستان و مدرس کلاس های ضمن خدمت بوده همیشه سعی کرده است روش ها و فعالیت هایی که همکاران موفق انجام داده، را در کلاس خود معادل سازی کرده و به کار بندد. همچنین سعی نموده است هر ساله در کلاس های ضمن خدمت متعدد و مرتبط و همایش های علمی شرکت کند و همچنین در حد توان مطالعه داشته باشد، ضمناً استفاده از اینترنت و مطالعه ماهنامه های آموزشی (رشد آموزش ابتدایی) و دیگر مجلات و تماشای فیلم های آموزشی نیز کمک شایانی در به روز کردن دانش تخصصی ایشان، همچنین استفاده از فضای مجازی نیز در تبادل تجارب وی نقش مهمی داشته است.

۲- اعتقاد به تفاوت های فردی دانش آموزان

بر این عقیده بود که «تمامی دانش آموزان درس را یاد می گیرند، اما در فاصله های زمانی متفاوت. دانش آموز دیرآموز نیاز به توجه بیشتر و تمرین و تکرار بیشتری دارد؛ ولی متأسفانه در اکثر مدارس ما، این چنین دانش آموزانی در یک دسته قرار می گیرند و از گردونه آموزش خارج می شوند و عملاً در کلاس به آنان کاری ندارند. معلم با توجه به تفاوت های فردی دانش آموزان باید تدریس کرده و حتی تکالیف متفاوتی بدهد».

۳- شناخت دانش آموزان

یکی از الزامات معلمی این است که جهت آموزش بهتر و فعالیت مناسب در کلاس شاگردان خویش را بشناسد. این شناخت معلمان را در جریان یاددهی - یادگیری کمک مؤثری می نماید. ایشان در پاسخ به این سؤال که تا چه حد دانش آموزان، توانمندی ها، ضعف ها و مشکلاتشان را می شناسید و این شناخت چه کمکی در تدریس شما دارد، بیان کردند که: از آنجاکه من مدت بیست سال است که در همین روستا تدریس می کنم و شناخت کامل از اهالی دارم، معمولاً وضعیت خانوادگی و مشکلات همه را به خوبی می شناسم، اعتقاد من بر این است که تجربه ای که از همین دانش آموزان روستایی کسب کرده ام، برای خودشان بکار بندم.

ششمین همایش ملی کلاس های چند پایه

یافته های پژوهش در راستای پاسخ به پرسش دوم: چه راهکارهایی برای تقویت تدریس (در راستای تدریس اثربخش) در کلاس های چند پایه می توان ارائه کرد؟

بر اساس یافته های مولریان کین (۲۰۰۷) دانش و مهارت های حرفه ای که برای تدریس مؤثر در کلاس های تک پایه مناسب و لازم هستند، در تدریس اثربخش در کلاس های چند پایه هم مناسب و لازم هستند؛ ولی در متن آماده سازی معلمان برای تدریس چند پایه بر بسیاری از این مهارت ها باید تأکید بیشتری صورت گیرد.

راهکارهای تدریس اثربخش به شرح ذیل است:

۱- داشتن طرح درس

پرداختن به طرح درس خود باعث افزایش ورزیدگی معلم و تسلط او بر موضوع درسی می شود. چراکه در تدریس های بدون برنامه ریزی و آمادگی، به لحاظ این که معلمان برنامه های خود را از قبل مرور نکرده اند و یا آن ها را بر روی کاغذ نیاورده اند، احتمالاً درهم ریخته و بی نظم عمل خواهند کرد (ملکی، ۱۳۹۳). از طرفی معلم برای استفاده از روش تلفیق موضوعات مشترک در پایه های متفاوت، باید در طرح درس خود این مهم را لحاظ کند. چنان چه معلم بخواهد با تأکید بر اهداف مشترک دروس در پایه های متفاوت، از تلفیق استفاده کند، لازم است با تسلط کامل بر محتوای آموزشی کلیه کتاب های درسی پایه هایی که در یک کلاس حضور دارند، اهداف مشترک را استخراج کند تا امکان طراحی تدریس و اجرای موفق آن در کلاس فراهم شود. برای مثال ترتیب اعداد در ریاضی پایه اول ابتدایی، با مفهوم رعایت نظم و ترتیب فارسی پایه سوم ابتدایی، اهداف مشترکی دارد که می تواند مبنای طراحی تدریس تلفیقی باشد و فعالیت های آموزشی مناسبی برای آن طراحی شود. عناصر اصلی در ساختار هر طرح درس عبارتند از: موضوع، پایه ها، اهداف، روش، زمان، مواد و وسایل مورد نیاز، طرز عمل و ارزشیابی (فضلی، ۱۳۸۹، الف).

۲- طراحی و پیش بینی روش های آموزشی مناسب برای درس مورد نظر

برای معلمان کلاس های چند پایه همچون سایر معلمان، بهترین روش تدریس وجود ندارد. معلم باتوجه به شرایط کلاس جامعه محلی ویژگی های دانش آموزان، ترکیب پایه ها و علاقه ها و توانایی های شخصی خود باید یکی از رویکردها یا ترکیبی از آن ها را به کاربرد.

۳- تکلیف شب

تکلیف شب باعث افزایش فرصت یادگیری دانش آموزان می شود. برای دانش آموزانی که به فرصت یادگیری بیشتری نیاز دارند تکلیف شب تعیین می شود (آندرسون، ۱۳۸۶). در راستای اثربخشی تکلیف شب توجه به نکات ذیل ضروری است: اگر دانش آموزان را در مورد تکلیف شب متقاعد کنید، تکلیف را انجام خواهند داد (گلاس، ۱۳۸۵).

ششمین همایش ملی کلاس های چند پایه

۴- تکلیف کلاسی

معلم به‌ویژه در کلاس‌های چندپایه زمانی که دانش‌آموزان مشغول انجام تکلیف هستند باید به طور فعال بر آنان نظارت و سرپرستی داشته باشد، در دسترس دانش‌آموزان باشد تا در صورت اشتباهات و بدفهمی‌های آنان، کمک‌های لازم را در اختیار آنان قرار داده تا بدین ترتیب تکلیف و فعالیت کلاسی تبدیل به تجربه یادگیری دیگری برای دانش‌آموزان شود.

۵- درگیر کردن دانش‌آموز در فرآیند یادگیری

هنگام تدریس به یک‌پایه (هنگام کارکردن معلم با یک گروه)، معلم باید از دانش‌آموزان پایه‌های دیگر (گروه‌های دیگر) غفلت نکرده و برای درگیرکردن آنان در یادگیری، تکالیفی تعیین کند که چالش‌برانگیز، متنوع و جالب باشد و نتایج و پیامدهایی داشته باشد که احتمالاً توجه معلم را کاهش دهد.

۶- خلاصه نویسی

خلاصه‌نویسی فرایند تلخیص اطلاعات به اجزای ریز برای کمک به درک، حفظ و یادگیری مطالب مرتبط است. با توجه به تأثیر خلاصه‌نویسی در عملکرد تحصیلی بهتر دانش‌آموزان، معلمان باید راهبرد خلاصه‌نویسی قاعده‌مند را به دانش‌آموزان آموزش بدهند. مراحل خلاصه‌نویسی مبتنی بر قاعده را در محلی نصب کنید و هنگامی که دانش‌آموزان مشغول خلاصه‌نویسی اطلاعات هستند، آنان را به این مراحل ارجاع دهید پیش از این که از آنان انتظار داشته باشید که از مطالب جدید خلاصه‌نویسی کنند، برای آنان فرصت‌هایی فراهم کنید تا فرایند خلاصه‌نویسی را با مطالب آشنا تمرین کنند (دین و همکاران، ۱۳۹۳).

۷- مهارت پرسشگری: پرسشگری به‌عنوان یکی از مهم‌ترین ارکان آموزش مؤثر بخش زیادی از درس را به خود اختصاص می‌دهد. درس باید با مرور آنچه قبلاً آموخته‌شده است شروع شود، پرسشگری بهترین راه بررسی میزان یادسپاری مطالب قبلی دانش‌آموزان در ابتدای درس است. وقتی مطالب جدید در گام‌های کوچک ارائه می‌شود، هرگام باید با «تمرین هدایت‌شده» دنبال گردد تا علاوه بر ایجاد فرصت برای تمرین آموخته‌ها، معلم میزان درک دانش‌آموزان را بررسی نماید. برای کارآمدی پرسشگری و داشتن تدریس اثربخش معلم باید انواع سؤالات (سؤال‌های سطح پایین و سطح بالا، سؤال‌های فرایندی و نتیجه‌ای و سؤال‌های باز و بسته) را با یکدیگر ترکیب کند. ترکیب مناسب سؤال‌ها به موضوع درس بستگی دارد. اما معلم باید مطمئن شود که به‌اندازه کافی از سؤال‌های باز، سطح بالا و فرایندی استفاده می‌شود. (مویس و رینولدز، ۱۳۸۴).

۸- بازخورد: معلمان باید نسبت به صحت و کفایت پاسخ‌های دانش‌آموزان به پرسش‌هایی که می‌شود بازخورد فوری بدهند. پاسخ صحیح باید به‌صورت مثبت و مؤثر تأیید شود. وقتی یک دانش‌آموز به قسمتی از سؤال پاسخ صحیح می‌دهد

ششمین همایش ملی کلاس های چند پایه

معلم باید قبل از رفتن به سراغ دانش آموز بعدی او را دریافتن بقیه پاسخ راهنمایی کند. وقتی دانش آموز به سؤالی پاسخ نادرست می دهد، معلم باید به سرعت اشاره کند که پاسخ اشتباه است. اگر دانش آموز به دلیل بی توجهی و یا بی دقتی پاسخ نادرست داده باشد، معلم باید به سرعت سراغ دانش آموز بعدی برود. اگر پاسخ به دلیل بی اطلاعی و عدم آگاهی، نادرست باشد، معلم باید دانش آموز را برای یافتن پاسخ صحیح راهنمایی کند (مویس و رینولدز، ۱۳۸۴). و در آخر به اعتقاد دکتر غلامحسین شکوهی، معلم باید بتواند دانش آموزان را به یادگیری علاقه مند کند، در نتیجه بهترین معلم کسی است که شوق به یادگیری را در دانش آموزان ایجاد کند نه آن که دانش آموز را از یادگیری بیزار کند (نیستانی، ۱۳۹۱).

بحث و نتیجه گیری

کلاس های چند پایه برای دسترسی به آموزش و پرورش و جلوگیری از محرومیت از آن ایجاد شده اند. با وجود این که ۳۰ درصد کلاس های درس سراسر دنیا، کلاس های چند پایه اند، اما همیشه مورد غفلت قرار می گیرند. آنچه عیان است این که مسأله کلاس های چند پایه امری گذرا و موقتی نیست که در آینده به آن نیازی نباشد. بر پایه آخرین آمارهای نظام آموزش و پرورش ایران، حدود هفت صد هزار دانش آموز در ۵۱ هزار کلاس درس چند پایه مشغول به تحصیل هستند. پژوهش های صورت گرفته در کشور، استمرار و افزایش تعداد کلاس های چند پایه را به دلیل شرایط سخت محیطی، کمبود جمعیت دانش آموزان، کمبود نیروی انسانی و فضاهای آموزشی، مهاجرت، پراکندگی روستاها و نامناسب بودن راه های ارتباطی اجتناب ناپذیر می دانند. این در حالی است که در نظام آموزشی کشور، تاکنون برنامه اصولی و اساسی برای اداره مؤثرتر این کلاس ها تدوین نشده است، در حالی که هر کودکی، در هر محیط آموزشی (اعم از شهر یا روستا، کلاس تک پایه یا چند پایه) این حق را دارد که از آموزش با کیفیت و معلمان کارآمد برخوردار باشند. تدریس خوب و اثربخش، مهم ترین بخش از یک آموزش و پرورش خوب و با کیفیت است. یافته های پژوهشی مختلف حاکی از پیچیدگی ابعاد تدریس و عوامل مؤثر بر آن دارد. این عوامل به چهار مقوله کلی دسته بندی می شوند.

جدول (۱) عوامل مؤثر بر ابعاد تدریس

۱- ویژگی های شخصیتی، رفتاری و علمی معلم و تأثیر آن در فرایند تدریس
۲- ویژگی های شاگردان و تأثیر آنان در فرایند تدریس
۳- تأثیر فضا و تجهیزات آموزشی در فرایند تدریس
۴- تأثیر برنامه و ساخت نظام آموزشی در فرایند تدریس

ششمین همایش ملی کلاس های چند پایه

حال آنکه کیفیت تدریس در حوزه معلم، خود تحت تأثیر عوامل مختلفی قرار می گیرد که این عوامل در منابع مختلف تحت عناوین گوناگونی بیان شده است. در این پژوهش، با توصیف وضعیت تدریس معلم موردنظر در کلاس های چند پایه دبستانی از یکی از روستاهای توابع شهرستان تربت جام، یافته های حاصل به شناسایی مؤلفه های مؤثر در تدریس معلم منجر شد. با انجام تحلیل تفسیری ۸۶ زیر مؤلفه در ۷ مؤلفه اصلی دسته بندی گردید. در مقام مقایسه، یافته های پژوهش از نظر نوع مؤلفه ها و دسته بندی آن ها، در مؤلفه های طراحی و تدوین درس، اجرای تدریس، سازمان دهی و مدیریت کلاس، روابط انسانی، ارزشیابی عملکرد تحصیلی دانش آموزان، ویژگی های شخصیتی معلم با پژوهش های: زیلابی (۱۳۹۱)، عندلیب و احمدی (۱۳۸۶)، شریفیان، نصر و عابدی (۱۳۸۴)، سلیمی و رضانی (۱۳۹۳) و در مؤلفه مسئولیت های حرفه ای (مهارت های حرفه ای) با پژوهش عبداللهی، دادجوی توکلی و یوسلیانی (۱۳۹۲)، امین خندقی و سیفی (۱۳۹۲)، نیکنامی و کریمی (۱۳۸۸)، محمدی خانقاهی و حسین زاده (۱۳۹۴) مطابقت دارد. بر اساس یافته های این پژوهش، مؤلفه های جدول (۲) به عنوان مؤلفه های مؤثر بر تدریس شناخته شدند.

جدول (۲) مقولات استخراج شده از یافته های پژوهش

۱- طراحی و تدوین درس
۲- اجرای تدریس
۳- سازمان دهی و مدیریت کلاس
۴- روابط انسانی
۵- مسئولیت های حرفه ای
۶- ارزشیابی عملکرد تحصیلی دانش آموزان
۷- ویژگی های شخصیتی معلم

فعالیت های مرتبط با مهارت طراحی و تدوین درس: در تدریس مؤثر اهداف آموزشی باید توسط معلمان تعیین و به دانش آموزان گفته شود. در مورد فعالیت ها، مواد، روش ها از قبل تصمیم گیری و شیوه های مناسب ارزیابی از دانش آموزان پیش بینی شود؛ بنابراین برای داشتن تدریس اثربخش باید با آمادگی و برنامه ریزی از قبل، اقدام به تدریس کرد (عبداللهی، ۱۳۹۲).

ششمین همایش ملی کلاس های چند پایه

فعالیت های مرتبط با مهارت اجرای تدریس: هر قدر معلم از نظر علمی در زمینه موضوع تدریس توانمند باشد به علت وسعت اطلاعات، توجه فراگیران را به سهولت به خود جلب می کند و یک ارتباط مؤثر بین معلم و فراگیرانش برقرار می شود. برقراری ارتباط خوب و جهت دار میان معلم و دانش آموزان در ایجاد علاقه مندی و سازش بهتر و کاهش تنش ها و مشکلات در کلاس درس تأثیر به سزایی دارد (خانقاهی، ۱۳۹۴).

فعالیت های مرتبط با مهارت مدیریت و سازمان دهی کلاس: کلاس هایی که معلمان آن ها را به خوبی مدیریت و سازمان دهی می کنند، اثربخشی بالاتری دارند. چراکه بین مؤلفه مدیریت و سازمان دهی و جو یادگیری، رابطه مثبت و معناداری وجود دارد (صمدی، ۱۳۸۷).

فعالیت های مرتبط با مهارت روابط انسانی: رفتار معلم در قبال دانش آموزان تا حدود زیادی سازنده جوی است که می تواند یادگیری را دل نشین، آسان و یا به عکس، آن را خسته کننده و دشوار سازد؛ بنابراین صمیمیت معلم، رفتار گرم و احترامی که برای شخصیت دانش آموز قائل می شود، تدریس را مؤثرتر می سازد (خانقاهی، ۱۳۹۴).

فعالیت های مرتبط با مهارت مسئولیت های حرفه ای: نتایج آزمون ها و امتحانات معمولاً علاوه بر اینکه نشان دهنده میزان یادگیری دانش آموزان و تحقق اهداف از پیش تعیین شده است، معرف کیفیت عملکرد معلمان نیز محسوب می شود. ایجاد کارپوشه تدریس نیز یکی از روش هایی است که به افراد اجازه می دهد که منابع مختلف اطلاعاتی را در ارتباط با اثربخشی تدریس خود جمع آوری و برای بررسی توسط دیگران به نمایش بگذارند. (یوسف زاده و معروفی، ۱۳۹۳).

فعالیت های مرتبط با مهارت ارزشیابی عملکرد تحصیلی دانش آموزان: یافته های پژوهش حاکی از آن است که معلمان برای داشتن تدریسی اثربخش و اطمینان از درک و فهم مطالب توسط دانش آموزان و میزان دستیابی آنان به نتایج مورد نظر، از طریق ارزشیابی، ارائه تکلیف کلاسی، خلاصه کردن درس و جویا شدن نظر آنان، ارزشیابی را باید به صورت مستمر انجام داده و با کنترل و ارزیابی هنگام تدریس و ارائه بازخوردهای فوری و ساختاریافته از یادگیری دانش آموزان حمایت کنند. سپس با توجه به بازخوردهای دریافت شده از دانش آموزان، اصلاحات لازم را در روش های تدریس اعمال کنند.

فعالیت های مرتبط با مهارت ویژگی های شخصیتی معلم: بر اساس یافته های پژوهش معلمان برای اثربخشی به تدریس خود، باید نگاهی یکسان و بدون تبعیض بر کلاس داشته، صادق بوده و هیچ تناقضی بین رفتار و گفتارشان وجود نداشته باشد. نسبت به پرورش اخلاق تأکید ویژه ای داشته و از هر فرصتی برای بیان ارزش ها در قالب خاطره، داستان، روایت بهره برند و در کل در ترویج رفتارها، نگرش ها و ارزش های مثبت دینی و اخلاقی در بین دانش آموزان بسیار بکوشند. دانش آموزان را به خوبی شناخته و مشکلاتشان را شناسایی کنند و برای حل مشکلات آنان با جان و دل بکوشند.

ششمین همایش ملی کلاس های چند پایه

اعتماد به نفس و خودباوری را در دانش آموزان تقویت کرده، انتظارات خود را به طور روشن و واضح برای دانش آموزان ارائه کنند.

پیشنهادهای پژوهشی، کاربردی و محدودیت های پژوهش

انجام پژوهش هایی در زمینه هر یک از مهارت های هفت گانه معلمی و رابطه آن با اثربخشی تدریس در این کلاس ها و همچنین انجام پژوهش های گسترده در خصوص طراحی، تدوین، اجرا و ارزشیابی برنامه های درسی در نظام آموزشی چندپایه. شرکت در دوره های آموزشی کوتاه مدت و عملی برای به روز کردن دانش تخصصی و همچنین برپایی جشنواره الگوهای تدریس برتر در خصوص تدریس در کلاس های چندپایه و توسعه اقدام پژوهی و هم چنین پیشنهاد می شود که نتایج حاصل از پژوهش حاضر به عنوان راهنمای عمل معلمان چندپایه استفاده شود. از طرفی با وجود تمامی ملاحظات پژوهشگر، احتمال تغییر الگوی رفتار در دانش آموزان و معلم وجود داشت و از طرفی با توجه به گستردگی حوزه تدریس، این احتمال وجود دارد که مؤلفه هایی مورد غفلت قرار گرفته باشند.

منابع

- آقازاده، محرم و فضلی، رخساره. (۱۳۸۵). *راهنمای آموزش در کلاس های درس چندپایه*. تهران: آییژ.
- امین خندقی، مقصود و سیفی، غلامعلی. (۱۳۹۲). توانمندی ها و مهارت های مؤثر و مورد نیاز برای تدریس در دانشگاه. *فصلنامه پژوهش و برنامه ریزی در آموزش عالی*. (۶۹)، ۱۴۷-۱۲۱.
- آندرسون، لورین دلبیو. (۱۳۸۶). *افزایش کارایی معلم*. ترجمه: رضا رئوف و منیره رضایی. تهران: آییژ.
- خانقاهی محمدی، محمد وحسین زاده، امیرعلی. (۱۳۹۴). تدوین و اعتبار یابی مدل تدریس اثربخش برای اساتید دانشگاه تبریز. *نشریه علمی، پژوهشی آموزش و ارزشیابی*. سال هشتم، (۳۱)، ۷۷-۹۱.
- دین، سری بی و همکاران (۱۳۹۳). *آموزش مؤثر در کلاس درس*. ترجمه: انوشه ضرغام و گروه همکاران. تهران: منظومه خرد.
- ذوالفقار، محسن. (۱۳۷۵). بررسی و تحلیل کیفیت تدریس مربیان عضو هیئات علمی رشته های علوم انسانی (دانشگاه های شهر تهران). *پایان نامه کارشناسی ارشد*. دانشگاه تهران.
- زیلابی، قاسم. (۱۳۹۱). تعیین معیارهای تدریس اثربخش از دیدگاه مدرسان و دانشجویان و میزان کاربست آن در فرایند آموزشی دانشگاه تبریز. *پایان نامه کارشناسی ارشد*. دانشگاه تبریز.
- سایت مشرق نیوز، (۱۳۹۶). www.mashregnews.ir.

ششمین همایش ملی کلاس های چندپایه

سرمد، زهره؛ بازرگان، عباس و حجازی، الهه. (۱۳۸۵). روش های تحقیق در علوم رفتاری. تهران: آگاه.

سلیمی، جمال و رضانی، قباد. (۱۳۹۳). شناسایی مؤلفه های تدریس اثربخش و ارزیابی وضعیت تدریس (مطالعه موردی دانشگاه علمی کاربردی استان کردستان). فصلنامه مطالعات اندازه گیری و ارزشیابی آموزشی. سال چهارم، (۸): ۶۱-۳۳.

شریفیان، فریدون؛ نصر، احمد رضا و عابدی، لطفعلی. (۱۳۸۴). تبیین نشانگرهای تدریس اثربخش در دانشگاه ها و مؤسسات آموزش عالی و میزان تحقق آن در دانشگاه اصفهان. فصلنامه پژوهش و برنامه ریزی در آموزش عالی. (۳۷ و ۳۸): ۵۴-۲۵.

صمدی، پروین و دیگران. (۱۳۸۷). تبیین جو یادگیری اثربخش بر اساس مؤلفه های مدیریت کلاس درس در مدارس راهنمایی شهر ارومیه. فصلنامه اندیشه های نوین تربیتی. (۱ و ۲): ۴: ۱۷۶-۱۵۵.

عبداللهی، بیژن؛ دادجوی توکلی، عطیه و یوسلیانی، غلامعلی. (۱۳۹۲). شناسایی و اعتبارسنجی شایستگی های حرفه ای معلمان اثربخش. فصلنامه نوآوری های آموزشی. سال سیزدهم. (۲۹)

عزیزی، نعمت الله و حسین پناهی، خلیل. (۱۳۹۲). مقایسه پیشرفت تحصیلی دانش آموزان پایه دوم ابتدایی کلاس های چندپایه با دانش آموزان مدارس عادی در مهارت های زبان فارسی. دو فصلنامه علمی - پژوهشی دانشگاه شاهد. سال بیستم، (۳) دوره جدید.

عندلیب، بهاره و احمدی، غلامرضا. (۱۳۸۶). میزان به کارگیری معیارهای تدریس اثربخش در دانشگاه آزاد اسلامی واحد خوراسگان از نظر دانشجویان در سال تحصیلی ۱۳۸۵-۸۶. مجله دانش و پژوهش در علوم تربیتی. (۱۵): ۸۲-۶۷.

فضلی، رخساره. (۱۳۸۹). راهبردهایی برای تدریس در کلاس های چندپایه، طراحی تدریس و مدیریت مؤثر در فرایند یاددهی یادگیری. مجله رشد. (۳): ۱۴: ۴۰-۳۸.

غال، مردیت؛ بورگ، والتر و غال، جویس. (۱۳۹۳). روش های تحقیق کمی و کیفی در علوم تربیتی و روان شناسی. (چاپ نهم). ترجمه: احمد رضا نصر و همکاران. تهران: سازمان مطالعه و تدوین کتب انسانی دانشگاه ها.

گلاسرا، اچ. ان. (۱۳۸۵). آموزش و یادگیری: ساختن فرصت های یادگیری در کلاس درس. تهران: انتشارات دانشگاهی.

ملکی، حسن. (۱۳۹۳). مهارت اساسی تدریس. تهران: آییژ.

مویس، دانیل و رینولدز، دیوید. (۱۳۸۴). آموزش مؤثر: روش تدریس کارآمد. ترجمه: محمدعلی بشارت و حمید شمسی پور. تهران: رشد.

نوری زاده، محمد. (۱۳۹۵). تدریس چندپایه - رنگین کمان یادگیری. مشهد: مؤسسه فرهنگی هنری ضریح آفتاب.

نیستانی، محمدرضا. (۱۳۹۱). کلاسی از جنس واقع، درس هایی که از استاد غلامحسین شکوهی آموخته ام. اصفهان: آموخته.

The 6th national conference of multi-grade classes

ششمین همایش ملی کلاس های چند پایه

نیکنامی، مصطفی و کریمی، فریبا. (۱۳۸۸). صلاحیت های حرفه ای معلمان آموزش عمومی و ارائه چارچوب ادراکی مناسب. دانش و پژوهش در علوم تربیتی، برنامه ریزی درسی. دانشگاه آزاد اسلامی واحد خوراسگان (اصفهان). (۲۳): ۲۲-۱.

یوسف زاده، محمدرضا و معروفی، یحیی. (۱۳۹۳). تدریس حرفه ای: مبانی، مهارت ها و راهبردها. همدان: انتشارات دانشگاه بوعلی سینا.

Arnold, M. I., Nevman, j. H., Gaddy, B.B., & Dean, C. B. (2005). A look at the condition of rural education research: setting a difference for future research. *Journal of Research in Rural Education*, 20(6).

Keisa Hyry-Belhammera, Eeva; Hascherb, Tina (2015) Multigrade teaching Practises in Austrian and Finnish primary schools. *International Journal of Educational Research* 74.

Kvalsund, R., Hargreaves, L., & Galton, M. (2009). Reviews of research on rural schools and their communities in British and Nordic countries. *International Journal of Educational Research*, 48, 79-150.

Mulryan- Kyne, Catherine (2007) The Preparation of teachers for multigrade teaching. *Teaching and Teacher Education* 23. 501-514.